

Natuur.stad

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - SEPTEMBER - OKTOBER - NOVEMBER 2023 - JAARGANG 12 - NUMMER 3
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

**WANDELEN IN HET
NACHTEGALENPARK**

**POMPPARK ZUID:
EEN NIEUW PARK
VOOR ANTWERPEN**

**BIODIVERSITEIT:
WELKE BOOM OF BLOEM
PLANT JE BEST AAN?**

natuurpunt

ANTWERPEN
STAD

Je leest tegenwoordig wel eens krantenartikelen over de 'macht' van Natuurpunt. Los van het feit dat de aandacht (en het geld) voor natuurbehoud op politiek vlak nog steeds enkele tientallen jaren achterstand heeft op andere domeinen als landbouw, industrie, projectontwikkeling,... moet ik dan steeds denken aan de woorden van CD&V-politicus Herman Van Rompuy. Toen die als Europees 'president' gevraagd werd of hij veel macht had, was zijn antwoord dat hij niet veel macht had, maar wel veel invloed.

De invloed van Natuurpunt is inderdaad gegroeid de voorbije jaren, ook in Antwerpen. Dat heeft uiteraard heel veel te maken met het feit dat de vereniging met meer dan 130.000 gezinnen als lid een serieuze middenveldorganisatie is geworden én de referentie als het gaat over natuurbescherming door burgers in Vlaanderen.

De afdelingen die geheel of gedeeltelijk op het grondgebied van Antwerpen actief zijn, hebben samen meer dan 20.000 gezinslidmaatschappen. Het is dus logisch dat ook Antwerpse politici naar ons luisteren wanneer we standpunten innemen ten voordele van Antwerpse natuur.

Onze lokale afdeling Natuurpunt Antwerpen Stad heeft sinds zijn oprichting in 2012 een intensieve beleidswerking. Dat betekent concreet dat er over veel zaken wordt overlegd met zowel de stedelijke administratie en politiek, als met andere verenigingen, burgerbewegingen, buurtgroepen,...

In de grootste stad van Vlaanderen is dat een boeiende, maar ook best 'pittige' bezigheid als vrijwilliger.

De regionale Natuurpuntafdeling Schijnvallei biedt nu de unieke kans om een 'cursus beleidsverkenner' te volgen. Dat is een vrij intensieve cursus die vrijwilligers kennis laat maken met de verschillende aspecten van beleidswerk voor Natuurpunt.

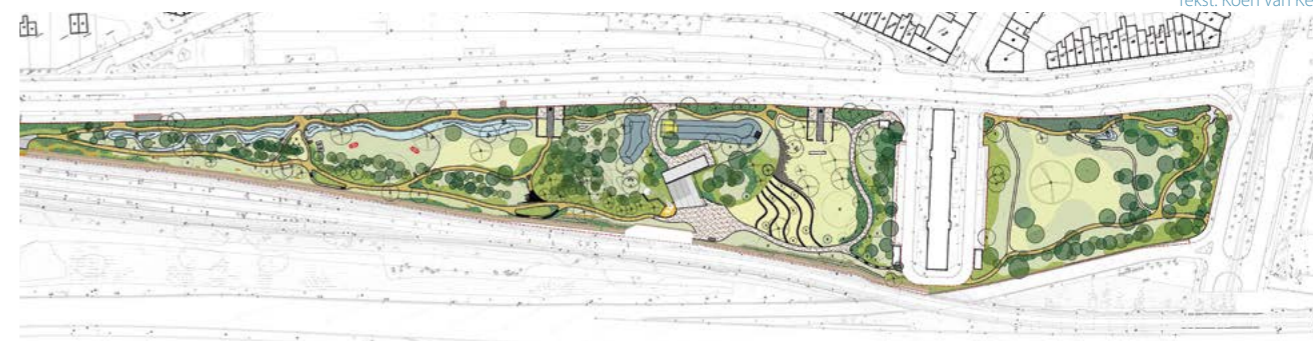
Heb je een hart voor natuur, ben je geïnteresseerd in beleidswerk en zou je vrijwilligerswerk op dat vlak overwegen? Bekijk dan zeker verder in dit nummer eens het aanbod van deze cursus en kies welke lessen je al dan niet wil bijwonen. Wie weet is dit iets voor jou?

Maar ook als je interesses elders liggen en verenigingswerk, natuurstudie, natuureducatie of natuurbeheer misschien meer jouw zijn ding zijn, laat het ons weten: secretariaat@natuurpuntantwerpenstad.be

Koen Van Keer - Voorzitter

Pomppark Zuid: een nieuw park voor Antwerpen

Tekst: Koen Van Keer

Het definitief ontwerp voor het Pomppark Zuid werd onlangs door het college goedgekeurd. In 2024 gaan de werken van start. Onze lokale Natuurpuntafdeling Antwerpen Stad had een inbreng in het ecologisch functioneren van het park.

"Een zeer belangrijk thema in het park is de ecogeleiding van dieren langsheen alle ringparken en het creëren van een groene eco-verbinding langsheen de ringzone" staat er te lezen in de ontwerpplannen van het Pomppark Zuid. De ecologische connectiviteit van de ringzone is sinds jaar en dag een cruciaal aandachtspunt dat vooral door Natuurpunt Antwerpen Stad op de agenda wordt gezet.

Ecoverbinding

Tijdens de werkbanken over de creatie van het park werd door Natuurpunt Antwerpen Stad sterke nadruk gelegd op de ecologische verbinding van de Pompparkzone. Die ecoconnectiviteit is trouwens cruciaal in de volledige ringzone. De stad liet op onze vraag een inventarisatie maken van mogelijke knelpunten en opportuniteiten voor die verbinding in het volledige Ringpark Groene Vesten. Ter hoogte van Pomppark Zuid zijn de spoorweg en zijn berm het belangrijkste verbindende element. Zowel aan de oost- als de westkant van het Pomppark Zuid zitten we geprangd met smalle doorgangen die een volwaardige faunapassage bemoeilijken. Door de aanwezige infrastructurele constructies kan geen extra ruimte worden gecreëerd.

Via takkenrillen wordt er geleiding en afbakening voorzien voor kleine zoogdieren langs de spoorlijn en onder het platform aan Station Zuid. Bijkomend worden er onder het platform ook stobben voorzien die zorgen voor de nodige schuilruimten. Het gebruik van takkenrillen wordt doorgetrokken tot bij een extra ecoverbinding die gecreëerd wordt via een opening in de geluidsmuur en die zo een verbinding tussen het park en de spoorweg mogelijk maakt. Om geen geluidlekken te creëren werd grondig nagedacht over de ligging en proporties van de openingen in de muur.

Geen verlichting

Nachtelijke verlichting is schadelijk voor heel wat organismen zoals vleermuizen en nachttactieve insecten. De stad oordeelde het mogelijk en opportuun om het nieuwe Pomppark Zuid niet van verlichting te voorzien en dit zowel om oneigenlijk gebruik

van het park 's nachts te ontmoedigen, als om ecologische redenen.

Behoud en beheer

Het bestaande groen blijft, waar mogelijk, behouden. De waardevolle bomen ten westen van het gebouw moeten behouden blijven. Het bestaande bosweidelandschap ten oosten van het gebouw moet beschermd blijven. Voor de nieuwe aanplant wordt vooral ingezet op een spontane ontwikkeling, met zones van nulbeheer of extensief beheer. Dit wil echter niet zeggen dat er geen aanplant voorzien wordt, maar deze is beperkter dan in het voorontwerp voorzien werd. Om ervoor te zorgen dat er toch enig volume en schaduw gecreëerd worden langsheen de iets minder beplante zone aan de Singel, worden er enkele grotere formaten van bomen voorzien om aan te planten.

Duurzaamheid

Naast de aandacht voor biodiversiteit, werd ook het duurzaamheidsaspect belangrijk gevonden, onder meer via duurzaam watergebruik: hemelwater wordt lokaal opgevangen en geïnfiltreerd. In functie van het gebruik van de ruimte achtte men het toch noodzakelijk om enkele paden en een plein in het project uit te voeren in niet doorlatende verharding. In het park wordt aldus al het regenwater ter plaatse geïnfiltreerd. Er is geen enkele aansluiting naar een afvoerverzorging.

Het bestaande gebouw wordt afgebroken en maakt plaats voor een 'Bermgebouw' met kleinere footprint. Dat betekent dat het zou opgaan in het landschap en de ecologische waarden en corridor respecteert.

Inhoud

september - november 2023 - jaargang 12 - nummer 3

Voorwoord	2
Pomppark Zuid: een nieuw park voor Antwerpen	3
Vrijwilligersopleiding: cursus beleidsverkenner	4
Interview Guy Van Steen	5
Putter of distelvink	7
Nachtegalenpark: drie in één	8-9
Welke boom, welke bloem? Nieuwe bevindingen.	10-11
Wilde marjolein	13
Waardevolle planten (voor de jeugd)	14
Grijze wespenboktor op Wolvenberg	15
Activiteitenkalender	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Bergerhout binnen de Ring en het volledige district Berchem. Lid worden betekent dat je deel uitmaakt van een grote vereniging met meer dan 130.000 gezinnen, die in Vlaanderen 26.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen. (03-226 76 01) info@natuurpuntantwerpenstad.be

Vragen of opmerkingen kan u sturen naar: redactie@natuurpuntantwerpenstad.be

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 38/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuur.blad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten kan op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg - projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijks ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkt op vegetale basis door drukkerij Gazelle, Deurne. Oplage: 2.850 exemplaren.

Redactie: Christiane Lobbstaël, Ria Van Bastelaere, Monique Van Dousselaere, Graziella Van Eylen, Koen Van Keer, Marc Van Outryve, Minne Verlinden, Johan Wyckmans.

Layout: Kolja Aertgeerts, Peter Kluppels

Vrijwilligersopleiding: cursus beleidsverkenner

Goesting om aan de slag te gaan met beleid? Eindelijk, een cursus die je op weg helpt!

Beleidswerk voor Natuurpunt: da's je vastbijten in een thema, je stem laten horen in adviesraden, dossiers verslinden, slim onderhandelen, netwerken à volonté, lobbyen en communiceren (of juist niet). Dat is je ogen en oren open houden en actie ondernemen waar nodig.

Maar hoe begin je daaraan? Hoe zet je natuur op de politieke agenda? En bij wie kan je terecht met vragen? Het komt allemaal aan bod in deze allereerste opleiding tot 'beleidsverkenner'.

De verschillende lessen hebben vooral als doel je wegwijs te maken in de complexe beleidsdoolhof. Niet om je te overrompelen met moeilijke termen of een specifiek politiek dossier volledig uit te spitten.

Voor wie

De cursus richt zich tot nieuwe en ervaren beleidsvrijwilligers. Tijdens de ontmoetingsmomenten kan je indrukken uitwisselen met collega's van andere afdelingen.

Opbouw en data

De cursus combineert live ontmoetingsmomenten en online lessen die wekelijks verschijnen op een leerplatform. Via het leerplatform kan je ook vragen stellen.

- 19 oktober 2023, 19u30: start beleidscafé in GC 't Gasthuis in Wijnegem
- 12 november 2023, 9u30: terreinexcursie (locatie nog te bepalen)
- 30 november 2023, 19u30: afsluitend beleidscafé in GC 't Gasthuis in Wijnegem

De online lessen volg je op je eigen tempo. Die verschijnen online op maandag 23 oktober, 30 oktober, 6 november, 13 november en 20 november 2023. Dit zijn de thema's:

- Les 1: beleidscontext + verkiezingen 2024
- Les 2: adviesraden
- Les 3: actie ondernemen
- Les 4: actuele beleidsthema's bij Natuurpunt
- Les 5: stakeholders

Prijs

De cursus is gratis voor vrijwilligers van Natuurpunt. Klinkt als muziek in de oren? Schrijf je snel in via <https://www.natuurpunt.be/agenda/vrijwilligersopleiding-cursus-beleidsverkenner-schijnvallei-62666>

Afspraakplaats

Conferentiezaal van Gemeenschapscentrum 't Gasthuis, Turnhoutsebaan 199 in Wijnegem

Organisatie

Natuurpunt Schijnvallei
03 354 55 06
info@schijnvallei.be

Mede-organisatoren

Natuurpunt vzw
Natuurpunt Natuuracademie vzw
Natuurpunt Antwerpen Stad
Natuurpunt Schijnbeemden
Natuurpunt Voorkempen

Natuurwandelingen in het Antwerpse door de VMPA (Vereniging voor Milieueducatie Provincie Antwerpen)

- 19/09/2023, 14u. Komt de herfst? Nachtegalenpark (Parkingang Den Brandt, Beukenlaan 12, Antwerpen)
- 14/10/2023, 14u. Wood wide web. Nachtegalenpark (Parkingang Den Brandt, Beukenlaan 12, Antwerpen)
- 15/10/2023, 14u. Herfstkleuren? Te Boelaerpark (Hoek Karel van de Woestijnelei - Karel De Preterlei, Borgerhout)
- 28/10/2023, 14u. Parken in de omgeving. Hof van Leysen (Speelplein schuin over kerk Markgravelei, Antwerpen)

Tenzij anders vermeld, melden wandelaars zich gewoon aan op de vertrekplaats van de respectievelijke wandeling en is inschrijven niet verplicht. Voor meer info: vmpa-antwerpen-centrum@vmpa-vzw.be of via 0470-13 60 24.

Interview Guy Van Steen

Tekst: Marc Van Outryve

Guy is medeoprichter en enthousiaste bezieler van onze lokale vogelwerkgroep 'De Stadsms'. Bij Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS) is hij sedert 6 jaar bestuurslid en verantwoordelijk voor het werkveld studie.

Guy Van Steen, vogelspottend op Wolvenberg (foto: Sarah Van Looy)

Wanneer ontstond je interesse voor de natuur?

Ik ben altijd geïnteresseerd geweest in de natuur, maar kende er weinig van. Tot ik in 2009 een door Natuurpunt georganiseerde cruise naar de Golf van Biskaje meemaakte. Met mijn eerste verrekijker spotte ik walvissen, dolfinen en heel wat vogels. Mijn belangstelling voor vogels groeide uit tot een gepassioneerde hobby.

Hoe werd je vrijwilliger bij NAS?

In 2015-16 gaf Koen Leysen een prachtig gedocumenteerde en gesmaakte vogelcursus voor NAS. Met onze toenmalige voorzitter Rit stichtten we nadien een nieuwe vogelwerkgroep, die in onze stadsafdeling de passende naam 'De Stadsms' kreeg. Elke eerste zondag van de maand voeren we vogeltellingen uit in de Antwerpse parken en groene gebieden. We monitoren in ons natuurgebied Wolvenberg, werken mee aan het succesvol gierzwaluwenproject onder leiding van Johan Kempeneers, ook aan studieprojecten van de stad en van Natuurpunt nationaal. We zijn steeds aangenaam verrast door het aantal en de grote diversiteit van vogels die we in onze stad aantreffen! Verder organiseren we regelmatig boeiende uitstappen naar natuurgebieden buiten de stad. Vorig jaar gaf Maarten Schurmans voor ons ook een uitstekende vogelcursus.

Wat zijn je ervaringen als bestuurslid?

Ik voelde me in het begin wat onwennig, ik kende ook weinig mensen in onze afdeling. Soms miste ik voorkennis van de besproken onderwerpen. Op de vergaderingen leerde ik, vooral dankzij onze huidige voorzitter Koen, heel wat bij over de vele facetten van het NAS-beleid in de stad en omgeving. Stilaan vond ik mijn weg als verantwoordelijke

voor het werkveld Studie, samen met Joris Derycke, thans verantwoordelijk voor onze plantenwerkgroep Fonas.

Tips voor Antwerpen als groene stad?

Ik weet niet of het in onze stad mogelijk is om nog andere echte natuurgebieden te creëren, naast onze unieke Wolvenberg. Misschien kunnen in enkele dokken drijvende broedeilandjes voor vogels worden gemaakt? Het aantal groendaken is nog onvoldoende, vooral daken met inheemse planten zijn van belang. Sensibilisatie van onze bevolking, ook van die groepen die we te weinig bereiken, blijft essentieel.

Een oproep om vrijwilliger te worden bij NAS?

Doen! Er valt veel te beleven, we organiseren interessante en prettige activiteiten met sympathieke mensen. De drempel om deel te nemen is laag, laat je zeker niet afschrikken door de term 'werk'groep. Een taak wordt niet opgedrongen, je kiest er zelf voor en hebt er ook voldoening van.

Wil je nog iets kwijt, Guy?

Natuurpunt is geen machtsbastion, wat men soms ook denkt. We zijn volledig onafhankelijk en hebben geen politieke mandaten. Diepgaande meningsverschillen, zoals helaas enkele jaren geleden in het nationaal bestuur, zijn nu gelukkig achter de rug.

OPLOSSING JONAS WAARDEVOLLE PLANTEN (P. 14)

SINT-JACOBSVLINDER: C
LANDKAARTJE: B
DAGPAUWOOG: B
GROOT AVONDROOD: D
GROENTJE: A

Putter of distelvink

Tekst: Chantal Van Gool

In de jaarlijkse verkiezing van Vogelbescherming Vlaanderen werd de beschermde putter verkozen als vogel van het jaar 2023.

Wie al eens rondkijkt en luistert naar de vogels, vindt deze vinkachtige op de meest ondenkbare plaatsen midden in de stad. Zoals op de Meir. Zeker in de herfst vind je daar groepjes putters die de bomen afschuimen en aan de zaadbollen hangen te bengelen. Een leuk intermezzo tussen het winkelen door.

Of in de boompjes op de middenberm van de Plantin & Moretuslei, langs het fietspad van de kaaien aan de Schelde... een echte stadsvogel dus.

De nationale driekleur

Laten we starten met het herkennen van de felle kleuren van deze zangvogel. Gemakkelijker kan haast niet: de kleuren van de Belgische vlag, zwart-geel-rood.

De putter heeft een felrood gezicht en een zwart-witte kop. De vleugels zijn zwart met een brede, knalgele streep erdoor. De staart is eveneens zwart met kleine, witte vlekjes. Net boven die ondiep gevorkte staart valt de witte stuit zeer goed op in de vlucht. Zijn bovenlijfje is dan weer overwegend bruin, onderaan op de buik is het wat lichter tot bijna wit. Saai kan je dat verenpak alvast niet noemen.

Het buffet

Zijn spitse driehoekige snavel verradt dan weer dat hij graag zaden en pitten eet. Die snavel is helemaal gevormd in functie van zijn voedsel.

De naam 'distelvink' bevestigt alvast één van de planten die steevast op het menu staan: de distel.

Zie je in de herfst tijdens je wandeling een veldje vol uitgebloeide distels staan die zaad beginnen te vormen, dan loont het de moeite om even stil te staan. Grote kans dat je een groep putters ziet opvliegen, soms tot wel 100 exemplaren. Dat kan prachtige foto's opleveren bij zonsondergang. De zaden en pitten van bv. grote kaardenbol, paardenbloem, zonnebloem en teunisbloem staan eveneens op het lijstje van lekkernijen. De grote kaardenbol heeft daarbij nog een groot voordeel. De bladeren vormen rond de stengel een soort waterkommetje dat na een regenbui lang gevuld blijft. Putters maken daar graag gebruik van.

Ze eten in de lente en de zomer ook insecten die afkomen op de bloemen, zoals hommels, bijen en zweefvliegen.

In de winter zie je groepjes putters als heuse acrobaten aan de takken bengelen van elzen. Elzenproppen zitten vol zaden die de putter er met zijn krachtige snavel kan uitprutsen. Soms vliegen ze samen met sijen in groepjes van boom naar boom om de zaden te plunderen.

Broedseizoen

Het broedseizoen loopt van april tot augustus en de paartjes worden dikwijls al in de wintergroepen gevormd met een baltsritueel. Die koppeltjes zijn monogaam en territoriaal, maar broeden soms toch in elkaars buurt. Ze hebben tot 2 legfels per broedseizoen. De eieren worden in 9-12 dagen uitgebroed en de jongen vliegen na 13-18 dagen reeds uit. Hierna krijgen ze van de ouders nog een 10-tal dagen voedsel vooraleer ze volledig op eigen 'pootjes' staan.

Na het broedseizoen vormen ze terug grote groepen tot aan het volgende broedseizoen.

Zo is de cirkel rond.

Putter op het mozaïekplein voor de Sint-Willibrorduskerk in de Kerkstraat (foto: Chantal Van Gool)

Nachtegalenpark: drie in één

Tekst: Ria Van Bastelaere

Het Nachtegalenpark ligt ten zuiden van het Antwerpse stadscentrum. Het bestaat eigenlijk uit de drie vroegere kasteeldomeinen Vogelzang, Middelheim en Den Brandt. Oorspronkelijk waren deze domeinen in handen van welgestelde Antwerpse handelaars. In 1910 werd het hele gebied met een totale oppervlakte van 90 ha door het stadsbestuur aangekocht en opengesteld voor het publiek. Elk van de parken heeft zijn eigen unieke stijl. Samen vormen ze echter een prachtig en dichtbebost gebied aan de rand van de drukke stad. Het is niet alleen een oase voor de mens, maar ook voor heel wat natuur.

Den Brandt

In park Den Brandt ontdek je twee totaal verschillende stijlen. De tuin vóór het kasteel is aangelegd in Franse stijl, met de kenmerkende grindpaden en buxushagen. Achter het kasteel ligt een park in Engelse stijl, dat een romantische sfeer uitstraalt dankzij de prachtige architectuur en de brede lanen. Ondanks het parkachtige karakter zijn er heel wat typische bossoorten te vinden, zoals bosanemoon, pinksterbloem, salomonszegel en dalkruid. De middelste bonte specht voelt zich hier ook thuis.

Middelheim

Het prachtige kasteel in Lodewijk XVI-stijl, omringd door een gracht, getuigt van de vroegere glorie. Het park is aangelegd in Engelse landschapsstijl en bezit nog mooie oude bomen. Op het grote grasplein achter het kasteel staan een aantal opmerkelijke exemplaren, o.a. een apenboom, een trompetboom en een moerascipres. Sinds 1950 is Middelheim een openluchtmuseum voor moderne beeldhouwkunst, waar een groot aantal sculpturen en kunstinstallaties harmonieus samengaan met de natuurlijke omgeving.

Moerascypres (foto: Alain Leglay)

Vogelzang

De huidige parkstructuur van Vogelzang dateert uit omstreeks 1850, toen het park een grondige herinrichting onderging. Het kreeg een Engelse stijl, met afwisseling tussen grasvelden, schilderachtige vijverpartijen, grachten en bosgebieden.

Het wordt doorkruist door eiken- en beukendreven die dienen als wandelpromenades. Je vindt er ook enkele bijzondere bomen,

zoals een mammoetboom, Oostenrijkse eik of een Aziatische berk.

Ter hoogte van de taverne Melkerij is er voor de kinderen een grote speeltuin en een dierenpark.

Wandelen

Hoewel er geen bewegwijzerde wandelingen zijn, biedt het centrale hoofdpad dat door het hele gebied loopt, gemakkelijk toegang tot alle delen van het park.

De verschillende vijvers vormen een belangrijk onderdeel van het landschap. Je kan er rond wandelen en genieten van het uitzicht op het water en de omringende natuur.

In Vogelzang en Middelheim kun je een 3 km lang loopparcours volgen (harde ondergrond en bosgrond).

Praktisch

Er zijn meerdere ingangen voor elk van de drie deelparken, zie het bijgevoegde plannetje.

Er is voldoende parkeergelegenheid voor fietsen en auto's, . Bus 17 stopt twee keer in de Eglantierlaan: dicht bij het kruispunt met de Beukenlaan (Dikke Mee) en ter hoogte van de Della Faillelaan.

Voor een bezoek aan het Middelheimmuseum kijk je best op de website (<https://middelheimmuseum.be/nl/praktisch>) want de openingsuren zijn afhankelijk van het seizoen. De andere parken zijn 24 uur per dag en 7 dagen per week geopend en zijn rolstoeltoegankelijk.

Honden dienen aangelijnd te zijn.

Geen gebrek aan wandelpaden (foto: Alain Leglay)

- Water
- Grasland
- Bomen en/of struiken
- Weg
- Fietspad
- Kwekerij
- Tavernes
- Speeltuin
- Dierenpark

1 2 3

Welke boom, welke bloem?

Nieuwe bevindingen

Tekst: Koen Van Keer

Waarom proberen we als Natuurpuntafdeling de stad en andere partners zo vaak te overtuigen om bij aanplantingen te kiezen voor inheemse soorten? Nieuw onderzoek bevestigt dat die keuze veruit de beste is voor onze biodiversiteit.

Een enkeling hier en daar heeft wel eens de vreemde reflex om ons 'onverdraagzaamheid' te verwijten wanneer we pleiten voor inheems plantgoed in de vele projecten die de stad op het openbaar domein ontplooit. Onverdraagzaamheid dus tegenover exotische planten... Tja. Wanneer we de zaak echter serieus en dus vanuit een ecologisch-wetenschappelijke hoek beschouwen, komen we al snel tot een andere conclusie.

Ecologisch verhaal

Bij het pleiten voor inheemse planten, ook in een stad als Antwerpen, hebben we ons steeds laten leiden door ecologische argumenten. Het is nu eenmaal een gegeven dat exotische planten (dus planten die door de mens werden ingevoerd) niet de gezamenlijke evolutie van duizenden jaren meemaakten met het andere leven dat zich hier bij ons ontwikkelde. We spreken dan bv. over de talloze insecten die zich specialiseerden in het samenleven met de lokale planten, maar ook de vaak minder zichtbare schimmels die hetzelfde deden, kenden zo'n co-evolutie.

Het gevolg is dat inheemse planten pakken interessanter zijn voor de ontwikkeling van een rijke biodiversiteit en dat is dus de reden waarom wij die planten 'promoten'.

Welke boom planten we best?

Regelmatig worden er ook op het grondgebied van de stad Antwerpen bomen aangeplant. Wij pleiten daarbij altijd voor de aanplanting van bij voorkeur inheemse soorten, maar dwingt de klimaatverandering ons daarvan af te stappen? Her en der zien we lokale groendienstengoedbedoelde initiatieven nemen om 'te anticiperen' op de klimaatverandering, waarbij ze dan gaan kiezen voor exotische boomsoorten.

In werkelijkheid is dit een kwalijke zaak:

- Niet alleen is er geen wetenschappelijke basis voor zo'n initiatief en 'doet men dus eigenlijk zomaar wat' wanneer zuiderse soorten worden gekozen.

- Ook de inschatting van de aanpassingsmogelijkheden van bepaalde boomsoorten aan een veranderend klimaat, is meestal gebaseerd op te pessimistische veronderstellingen en in plaats van dus soorten uit vreemde continenten in te voeren zou men die inheemse soorten beter de kans geven zich aan te passen.
- Sommige exotische soorten dragen risico's in zich doordat ze op termijn invasief kunnen worden, vreemde ziektes kunnen meebrengen die schade kunnen veroorzaken aan inheemse ecosystemen etc.

- Op vlak van biodiversiteit zijn deze exotische boomsoorten vooral lege dozen. Op bomen leven tal van ongewervelden, maar de aantallen lopen sterk uiteen van boomsoort tot boomsoort. Een Duitse studie uit 2001 rangschikte boomsoorten volgens de insectenrijkdom die ze herbergen. Op nummer één staat de wilg met 728 soorten, gevolgd door inheemse eik met 699 soorten. Het contrast met uitheemse boomsoorten is enorm: een Engelse studie vermeldt bv. voor Amerikaanse eik 12 soorten insecten en voor robinia 2.

Past de natuur zich dan niet aan? Toch wel, maar dat gaat dus erg traag. De diversiteit van ongewervelden op inheemse bomen is precies zo groot omdat ze gedurende vele duizenden jaren konden co-evolueren.

Ook in de stad proberen we een grotere biodiversiteit te bekomen en dus is ook daar de keuze voor inheemse soorten verkieslijk. Studies over broedsucces bij zangvogels bv. benadrukken het belang van inheemse bomen, ook in de stad.

Welke bloemen zorgen voor de grootste biodiversiteit?

Als volwassen dier bezoeken bijen bloemen waarbij ze de nectar gebruiken als energiebron om te kunnen vliegen en ze verzamelen stuifmeel als eiwitbron voor hun nakomelingen.

Als je op het internet zoekt naar topplanten voor bijen, krijg je lange lijsten van sierplanten te zien die je tuin 'gegarandeerd omvormen tot een bijenparadijs'. Misschien klopt dat wel voor honingbijen, maar hoe zit het met de wilde bijen? Zijn al deze planten ook voor hen wel echt zo'n bijenmagneten? Onderzoekers analyseerden gegevens uit de databank van waarnemingen.be en kwamen tot een verrassende vaststelling.

Ze stelden een ranglijst op van de planten die door het grootste aantal verschillende bijensoorten bezocht worden: geen enkele uitheemse of typische sierplant staat in de top 25! Lavendel en kattenkruid, twee sierplanten die vaak als goede bijenplanten naar voor worden geschoven, scoren niet goed en trekken beide minder dan 30 soorten aan. Dergelijke planten trekken typisch grote aantallen algemene en niet bedreigde bijensoorten aan, zoals een aantal hommelssoorten en honingbijen.

Paardenbloem (foto: Dieter via Pixabay)

Eik (foto: Karsten Paulick via Pixabay)

Wilg (foto: Adina Voicu via Pixabay)

'Onkruid' aan de top

De vele advieslijsten op het internet zijn dus goedbedoeld, maar slaan vaak de bal mis en promoten niet die planten die onze meer bedreigde bijensoorten net nodig hebben. De analyses tonen aan dat die topplanten bij uitstek onze inheemse (on)kruiden zijn, die gewoon aanwezig kunnen zijn in gazons door wat minder frequent te maaien of in graslanden met een geschikt maaibeheer. Onze meest banale tuinplant, de paardenbloem, bleek immers met kop en schouders boven alle andere planten uit te steken. Ook andere planten die in heel wat tuinen te vinden zijn, zoals jacobskruiskruid, rode klaver, wilde peen en gewone ereprijs, staan hoog in de top 25.

Om de bijen te helpen, zorg je dus best voor een gevarieerde tuin, waarin minstens een stuk van het gazon minder vaak gemaaid wordt. Zonder te moeten inzaaien geef je zo paardenbloemen, madeliefjes, gewoon biggenkruid en witte klaver een plaats in je tuin. In het ideale geval maai je slechts 1 tot 3 keer per jaar. Zo krijgen ook andere planten, zoals wilde peen, gewone rolklaver, knoopkruid en eventueel zelfs distels een kans om te kunnen bloeien. Zorg daarnaast voor een bloemenborder met inheemse planten. Hier kunnen margrietten, klokjes, ereprijs of kruiden zoals rozemarijn, salie en tijm aangeplant worden. Als laatste mogen ook bloeiende struiken en bomen zoals wilgen, sleedoorn en klimop zeker niet ontbreken.

Gebaseerd op de Natuurberichten:

- Inheems versus uitheems: welke bomen planten we best aan? (08 februari 2023)

- Wat zijn de belangrijkste bloemen voor bijen? (02 maart 2023)

Top 25		Aantal bijensoorten
1	Paardenbloem spec.	130
2	Braam spec.	118
3	Knoopkruid	81
4	Akkerdistel	78
5	Jacobskruiskruid	75
6	Gewoon biggenkruid	72
7	Gewone margriet	69
8	Slangenkruid	67
9	Gewone berenklauw	66
10	Zandblauwtje	63
11	Wilg spec.	62
12	Fluitenkruid	60
	Madeliefje	60
	Gewone rolklaver	60
	Ooievaarsbek spec.	60
16	Groot streepzaad	59
	Scherpe boterbloem	59
18	Klein streepzaad	57
	Wilde peen	57
	Witte klaver	57
21	Brem	56
	Gewone ereprijs	56
23	Beemdtkroon	55
	Rode klaver	55
25	Heelblaadjes	54

JOUW TERREINWAGEN VOOR RITJES IN DE NATUUR

Wij zijn jouw fietswinkels in Antwerpen, Berchem, Edegem en (vanaf zomer 2023) Schoten. Met welke fiets trek jij de natuur in: de stadsfiets, e-bike, reisfiets, gravelbike, racefiets, bakfiets of vouwfiets? We helpen je kiezen.

Voor elke verkochte fiets planten wij, samen met Go Forest, één boom. Dit komt neer op circa 3.500 bomen per jaar! Waarom wij dit doen lees je op fietsendegeus.be/go-forest.

ONTDEK ONS GAMMA
EN ALLE FILIALEN OP
FIETSENDEGEUS.BE

Wilde marjolein

Tekst: Marc Van Outryve

Wilde marjolein of oregano komt meer en meer in steden voor, ook in Antwerpen. Deze inheemse plant is warmteminnend en kan je hier aantreffen op zonnige muurkanten, plaveisels, grasbermen en braakland.

Wilde of echte marjolein?

De 'wilde' marjolein (*Origanum vulgare*) wordt dikwijls verward met de verwante 'echte' marjolein (*Origanum marjorana*). Deze laatste tref je vooral aan in het Middellandse Zeegebied, heeft bladeren zonder steel, witte of lichtrode bloemen en is eenjarig. Wilde marjolein daarentegen is een doorlevende plant, die in de winter wel bovengronds afsterft, maar in het voorjaar weer uitloopt. Zijn bladeren zijn kortgesteeld en de bloemen purperroos, soms wit (zie tabel). Beide planten zijn aromatisch en worden gebruikt als keukenkruid.

Verlokkelijk

Wilde marjolein heeft een verlokkelijke balsemachtige geur, mede bepaald door zijn standplaats. De plant heeft een enorme aantrekkingskracht op insecten. Ze hoort bij onze beste wilde drachtplanten, zijn nectar heeft een zeer hoog suikergehalte van 76%. Talloze insectensoorten komen hierop af: wilde solitaire bijen (o.a. metselbij, zandbij en wespbij), honingbijen, hommels, vliegen en zweefvliegen (o.a. witte reus en stadsreus). De bijen zuigen de nectar uit de bloemen op en slaan die op in hun honingmaag. De honingbij zuigt zoveel nectar op totdat haar honingmaag vol zit. Hiervoor moet ze soms wel 150 bloemen bezoeken. Ook heel wat dagvlinders als koolwitje, icarusblauwtje, atalanta, koevinkje en bont zandoogje kan je op wilde marjolein aantreffen. Zijn kroonbuis is vrij breed en kort, zodat zelfs insecten met een korte tong de nectar kunnen bereiken. Een haarring in de buis beschermt de nectar tegen regen en tegen het wegroven door zeer kleine insecten.

Lekker en heilzaam

Marjolein is sedert de oudheid bekend als een lekkere specerij en bewaarmiddel voor het voedsel. Wilde marjolein heeft een kruidig aroma en een zachte smaak, die bij veel gerechten past zoals kip, vis of in een slaatje. Echte marjolein is wat aromatischer en zoeter van smaak. Ook gedroogd behoudt marjolein zijn smaak en geur.

Wilde marjolein werd 3000 jaar geleden al verbouwd in Egypte en gebruikt als algemeen tonicum en als ontsmettingsmiddel voor wonden. Men weet nu dat zijn natuurlijke etherische olie carvacrol bevat, met een sterke antibacteriële werking. De plant beschermt zichzelf hierdoor tegen micro-organismen en trekt er ook bestuivende insecten mee aan.

In het oude Griekenland was wilde marjolein een geluksbrenger, er werden hoofdkransen voor pas gehuwde koppels van gemaakt. Nu nog staat marjolein symbool voor vrede, liefde en respect.

Wilde marjolein (foto: Geertrui Daem)

Wilde marjolein (foto: Koen Vandekerckhove)

Wilde marjolein	
Wetensch. naam	<i>Origanum vulgare</i>
Familie	Lipbloemigen
Voorkomen	bosrand, zonnige bermen, braakland, muurkanten
Hoogte	30 - 80 cm
Bladeren	eirond - langwerpig, kortgesteeld
Bloemen	purperroos, soms wit; kroon 4 - 7mm lang
	eindstandige schermen
	sterk aromatische geur
Bloei	juni - september
Verspreiding	splitvrucht met nootjes; via verhoude uitlopers

WAARDEVOLLE PLANTEN

Tekst: Björn Hendrickx

Vlinders zetten hun eitjes af op bepaalde planten zodat hun rupsen meteen eten hebben wanneer ze uitkomen. Niet elke plant kan deze taak vervullen! Elke vlinder is gebonden aan één of enkele plantensoorten, zijn **WAARDPLANTEN**. Vlinders kunnen heel erg goed ruiken en vinden de gepaste plant vaak puur op hun geur.

Vind de juiste waardplant voor de juiste vlinder. Tip: één van de planten wordt door meerdere vlinders bezocht.

SINT-JACOBSVLINDER

Een nachtvlinder die tijdens de dag actief is. Zijn naam heeft hij te danken aan zijn waardplant.

WAARDPLANT:

LANDKAARTJE

De vleugels hebben een ander patroon afhankelijk van de periode waarin de rups geboren is. Er is een typische zomervorm (zoals op deze foto) en een typische lentevorm. Zijn waardplant beschermt de rupsen door grote dieren te prikken.

WAARDPLANT:

GROOT AVONDROOD

Deze grote nachtvlinder is zo goed aangepast aan het nachtleven dat hij kleuren kan onderscheiden in het donker. Hij maakt gebruik van een plant waarvan er veel bij elkaar te vinden zijn.

WAARDPLANT:

DAGPAUWOOG

De vlinder gebruikt zijn oogtekening om roofdieren te verwarren en af te schrikken. De rupsen zijn zwart en stekelig.

WAARDPLANT:

GROENTJE

Het groentje gebruikt een waardplant die voor de vlinders zelf ook een belangrijke nectarbron is.

WAARDPLANT:

GEWONE DOPHEI

Dophei is voor veel vlinders ook een belangrijke bron van nectar.

Gewone dophei
(foto: Frank Vassen via Flickr)

GROTE BRANDNETEL

Brandnetel is een waardplant voor veel verschillende vlinders! De prikkende bladeren houden grotere dieren weg en beschermen zo de rupsen.

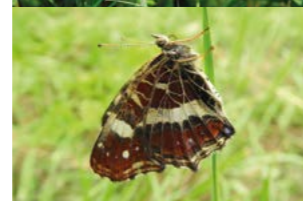
[Hier staat de rups van slechts één van de vlinders.]

Grote brandnetel
(foto: Hans via Pixabay)

Sint-Jacobsvlinder
(AGBCSX via Pixabay)

Landkaartje
(foto: Markéta Klimešová via Pixabay)

Groot avondrood
(foto: John Tomsett via Flickr)

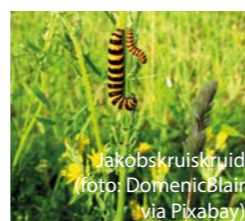
Dagpauwoog
(foto: Frauke Riether via Pixabay)

Groentje
(foto: Erik Karits via Pixabay)

JAKOBSKRUISKRUID

Deze plant is zeer giftig voor zoogdieren, waardoor ze hem niet opeten. Deze rupsen eten de plant wel en worden daardoor zelf giftig. Ze waarschuwen roofdieren hiervoor met hun felle kleuren.

Jakobskruiskruid
(foto: Domenic Blair via Pixabay)

WILGENROOSJE

Wilgenroosje verspreidt zijn zaadjes makkelijk waardoor er veel planten beschikbaar zijn voor de vlinder.

Wilgenroosje
(foto: Ubuluku via Pixabay)

OPLOSSING ZIE P. 5

Grijze wespenboktor op Wolvenberg

Tekst: Koen Van Keer

Onze Natuurpuntafdeling Antwerpen Stad organiseerde op 4 juni een insectenwandeling in het natuureservaatje Wolvenberg met als gids Gerd Dossche. Gerd wist ons op een korte tijdsspanne tal van insecten te tonen en duidde daarvan de bijzonderheden in hun unieke levenswijze.

Op een bepaald moment merkten we ook een exemplaar op van de grijze wespenboktor: het eerste gemelde exemplaar voor ons reservaatje, dus we waren opgetogen!

Het lijkt om een soort te gaan die recent algemener wordt. In het werk "De Nederlandse Boktorren" van Theo Zeegers & Theodoor Heijerman (2008) staat nog genoteerd dat de soort nog niet van Nederland is gemeld en dat er voor België geen recente vangsten bekend zijn.

De eerste gemelde vondst op Waarnemingen.be is van Virton in 2005, maar de tweede werd in 2007 gedaan aan

de Ekerse Putten. Sindsdien zijn de waarnemingen explosief toegenomen over heel Vlaanderen en het zuiden van Nederland.

Deze kever leeft als larve vooral in populierenhout en wordt als volwassen insect ook vaak op dood hout gespot in de maanden mei, juni en juli.

De grijze wespenboktor op Wolvenberg
(foto: Gerd Dossche)

BEHAAGACTIE: STREEKEIGEN GROEN VOOR JE TUIN

Ook dit jaar organiseert onze afdeling i.s.m. Natuurpunt Schijnvallei de behaagactie waarmee we het aanplanten van streekeigen groen in de tuinen willen aanmoedigen. De actie gaat door in alle gemeenten en districten van ons werkingsgebied. Vanaf 1 september 2023 kan je er terecht voor inheems plantgoed tegen voordelige prijzen. En de natuur vaart er wel bij!

Aanbod

De behaagactie voorziet in haagplanten, klimplanten, fruitbomen en knotpoten. Let wel: het aanbod kan verschillen van gemeente tot gemeente! Niet elke gemeente biedt alle pakketten aan en sommige gemeentes hebben een extra aanbod.

Hoe bestellen?

Op <https://schijnvallei.be/nieuws/behaagactie-2023> vind je de algemene folder met beschrijving van de pakketten, planten en onderhoudstips. In het informatieblad of op de website van je gemeente zal je ook de beschrijving van het lokale aanbod, de wijze van betaling en het bestelformulier vinden. Opgelet voor Borgerhout en Deurne verlopen de bestellingen via het secretariaat van Natuurpunt Schijnvallei.

Wanneer afhalen?

Op zaterdag 25 november 2023 op de plaatsen en uren die je terugvindt op je bestelformulier.

Meer info

Secretariaat Schijnvallei (info@schijnvallei.be of 03 354 55 06)

VITIS

eten + drinken

open

woe-don ——— 1600u

vrij-zat-zon ——— 1130u

wij proberen zoveel mogelijk met lokale producten te werken

allergenen ——— vraag info aan de bar
reservaties ——— 0490434346

www.vitis-eten-en-drinken.be

Generaal Drubbelstraat 128, Berchem

Activiteitenkalender

SEPT. – OKT. – NOV. 2023

Voor de volledige agenda en de meest recente info zie www.natuurpuntantwerpenstad.be

Lees Natuur.stad digitaal

3.000 gezinnen ontvangen vier keer per jaar een tijdschrift met 16 pagina's. Hoeveel ton papier kruipt daarin? Onze drukker werkt met chloorvrij 100% gerecycleerd papier, maar toch... Natuur.stad wil zijn ecologische voetafdruk verkleinen en daarom willen we onze leden graag vragen te overwegen om hun abonnement-op-papier om te zetten in een digitaal abonnement. Je krijgt dan telkens een prima verzorgde pdf opgestuurd.

Zo help je onze druk- en verzendingskosten te verlagen en kunnen we meer geld stoppen in onze core business: natuur beschermen.

Wil je mee overstappen op digitaal?

Geef ons een seintje via info@natuurpuntantwerpenstad.be.

September 2023

1 Behaagactie – jaarlijkse verkoop van streekeigen groen

Zie ook p. 15

Alle info vind je op: <https://schijnvallei.be/nieuws/behaagactie-2023>

18 Lezing over 'Biodiversiteit' door Benno Geertsma

Start om 19u30 in 't Oud Kapelleke, Ferdinand Coosemansstraat 127, 2600 Berchem.

9 euro voor leden NP/ 10 euro voor niet-leden.

Inschrijven bij: NASeducatie@telenet.be

30 FONAS - Floristisch onderzoek/ Monitoring planten

Stationsbuurt Antwerpen en omgeving

Afspraak: Kievitplein om 9u15

Meer info via: derycke.joris@gmail.com

Oktober 2023

19 Cursus 'Beleidsverkenner'

Meerdere data, zie ook p. 4

De cursus is gratis voor vrijwilligers van Natuurpunt

Alle info en inschrijven via:

<https://www.natuurpunt.be/agenda/vrijwilligersopleiding-cursus-beleidsverkenner-schijnvallei-62666>

DE STADSMUS

Vogeltellingen (iedere eerste zondag van de maand om 8u30)

3 september: Spoor Oost en Noord. Samenkomst zuidelijke ingang Spoor Oost (Buurtspoorweglei)

1 oktober: trektellen aan de Oosterweelbocht. Samenkomst aan Droogdokkenpark.

5 november: Stadspark. Samenkomst hoek Van Eycklei - Quinten Matsijslei.

3 december: Brialmontpark. Samenkomst ingang Wolvenberg voetgangersbrug

Inschrijven wenselijk via: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

UITSTAPPEN

17 september: Kalkense meersen (Kalken) - daguitstap, samenkomst Borsbeeksebrug om 8 uur

22 oktober: Fort van Borsbeek (Borsbeek) - 1/2-daguitstap, samenkomst aan het fort om 8u30

19 november: Fort van Erdbrand (Kapellen) - 1/2-daguitstap, samenkomst Borsbeeksebrug om 8 uur

Inschrijven verplicht via: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

BEHEER WOLVENBERG

Opgelet! Aanpassing beheerdagen vanaf 2023:

Tweewekelijkse afwisseling tussen zondagvoormiddag en dinsdagnamiddag

Meer info en beheerdata op: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/nieuws/nieuwe-beheerdagen-in-de-wolvenberg-vanaf-2023/>

Afspraakplaats: container hoek Posthofbrug – Singel

Stevig schoeisel en kledij die tegen een stootje kan.

Werkhandschoenen krijg je ter plekke.